

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ-ОПЕРАТОРАХ СИСТЕМИ РОЗПОДІЛУ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Цебень Руслан Людвікович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту і оподаткування
Хмельницького національного університету*

В основу калькулювання покладено грошове відображення господарських операцій. Як влучно відмітив Кужельний М. В. «калькуляція є необхідною умовою обґрунтованої грошової оцінки, а грошова оцінка – невід’ємною складовою калькуляції, яка, власне і забезпечує виконання калькуляційних розрахунків. Тільки грошова оцінка уможливорює облік та узагальнення всіх різноманітних витрат ресурсів і послуг. Способи оцінки і калькулювання досить тісно пов’язані між собою, а тому їх гармонійне поєднання, узгодженість дають змогу відобразити наявність та рух господарських засобів і процесів у грошовому вимірнику» [1, с. 193].

Що стосується ОСР, групування витрат за статтями здійснюється з метою формування тарифів на послуги з розподілу електричної енергії. Статті витрат, визначені чинним Порядком встановлення (формування) тарифів на послуги з розподілу електричної енергії [2] включають в себе операційні контрольовані та операційні неконтрольовані витрати. Такий поділ пов’язаний із запровадженням для ОСР стимулюючого ціноутворення (РАВ-регулювання). Одночасно в Україні ОСР ще застосовують систему ціноутворення «витрати плюс», яка на думку фахівців, негативно впливає на стан електричних мереж в Україні, та містить традиційні статті витрат (табл. 1).

За системи тарифоутворення «витрати плюс» дохід ОСР визначається як сума дозволених витрат такого ОСР плюс регуляторна норма прибутку, який встановлюється регулятором щорічно окремо для кожного ОСР, та є основою тарифу для споживачів електроенергетичного підприємства та їх інвестиційних програм.

Недоліками системи «витрати плюс» є:

1. Відсутність стимулів для здійснення інвестицій в модернізацію розподільчих мереж понад затверджені інвестиційні програми.
2. ОСР були зацікавлені у збільшенні витрат, а не в підвищенні ефективності, оскільки таким чином вони отримували вищий тариф та більший регуляторний дохід.

3. У разі підвищення ефективності тариф на наступний рік знижувався регулятором, що негативно впливало на погашення довгострокових кредитів на модернізацію електричних мереж.

Таблиця 1

**Середньозважена структура тарифів
на послуги з розподілу електричної енергії за 2021 рік**

Стимулююче регулювання		Методологія «витрати плюс»	
Статті витрат	Частка, %	Статті витрат	Частка, %
Операційні контрольовані витрати	34,4	Матеріальні витрати	18,8
Операційні неконтрольовані витрати	18,9	Витрати на оплату праці	40,1
Витрати, пов'язані з купівлею електроенергії з метою компенсації технологічних витрат електроенергії на її розподіл	24,4	Витрати, пов'язані з купівлею електроенергії з метою компенсації технологічних витрат електроенергії на її розподіл	19,8
Амортизація	6,9	Амортизація	5,8
Прибуток на регуляторну базу активів	12,1	Відрахування на соціальні заходи	8,8
Податок на прибуток	2,6	Інші операційні витрати	2,0
Дефіцит/профіцит коштів у частині надходження витрат, пов'язаних з наданням послуг з приєднання	-0,1	Витрати з прибутку	2,0
Коригування доходу (витрат)	0,5	Коригування витрат	-2,5

Джерело: узагальнено автором на підставі [3]

Стимулююче регулювання або RAB-регулювання (від англ. Regulatory Asset Base) – це система тарифоутворення на основі довгострокового (3–5 років) регулювання тарифів, яка покликана стимулювати залучення інвестицій для будівництва та модернізації електричних мереж, розвитку системи розподілу і підвищення ефективності діяльності ОСР.

Необхідність впровадження стимулюючого регулювання передбачена Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони та Договором про заснування Європейського Співтовариства в частині впровадження Директиви 2009/72/ЄС. За стимулюючого ціноутворення тарифи встановлюються на заздалегідь відомий період у декілька років; тарифи містять складові заохочення за дотримання заздалегідь відомих планових показників якості послуг та фінансові санкції за їх порушення.

Перевагами стимулюючого регулювання є:

- зацікавленість ОСР залучати інвестиції у розвиток розподільчих мереж;
- забезпечення послідовності цінової політики, можливість прогнозування тарифів протягом регуляторного періоду;
- підвищення якості послуг;
- скорочення неефективних витрат;
- прозоре формування дозволеного прибутку від ліцензійної діяльності.

В умовах повоєнного відновлення України ОСР необхідно пришвидшити перехід на стимулююче тарифне регулювання. Це дозволить залучити інвестиції у модернізацію та розширення інженерної інфраструктури на принципах повернення вкладених коштів та отримання доходу на інвестований капітал та отриманні додаткового відсотку у тарифі на подальшу модернізацію електричних мереж.

Список використаних джерел:

1. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 334 с.
2. Про затвердження Порядку встановлення (формування) тарифів на послуги з розподілу електричної енергії. Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 05.10.2018 № 1175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1175874-18#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
3. Бюлетень до річного звіту НКРЕКП за 2021 рік. URL: https://www.nerc.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/Byuleten_do_richnogo_zvitu/byuleten_do_richnogo_zvitu_nkrekp-2021.pdf